

Sygn. akt I ACa 443/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 lipca 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Edyta Mroczek (spr.)

Sędziowie: SA Beata Byszewska

SO del. Małgorzata Sławińska

Protokolant: sekr. sądowy Ignacy Osiński

na rozprawie

rozpoznał sprawę z powództwa A. B.

przeciwko Skarbowi Państwa - Dyrektorowi Aresztu Śledczego w O., Dyrektorowi Zakładu Karnego w K., Dyrektorowi Aresztu Śledczego w T., Dyrektorowi Aresztu Śledczego we W., Dyrektorowi Aresztu Śledczego W. - (...) w W. i Dyrektorowi Zakładu Karnego w G.

o ochronę dóbr osobistych

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 9 listopada 2017 r., sygn. akt I C 961/15

I. oddala apelację;

II. zasądza od A. B. na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Małgorzata Sławińska Edyta Mroczek Beata Byszewska

IA Ca 443/18

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z dnia 9 listopada 2017 r. oddalił powództwo A. B. skierowane przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Dyrektora Aresztu Śledczego w O., Dyrektora Zakładu Karnego w K., Dyrektora Aresztu Śledczego w T., Dyrektora Zakładu Karnego we W., Dyrektora Aresztu Śledczego W.-(...) w W. oraz Dyrektora Zakładu w G. o ochronę dóbr osobistych poprzez zasądzenie od pozwanego na jego rzecz kwoty 70.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia za doznane krzywdy, a także zaniechania naruszeń jego dóbr osobistych w postaci godności osobistej dotkniętej wskutek odbywania kary pozbawienia wolności w warunkach niehumanitarnych, nieludzkich, poniżających i niegodnych człowieka.

Sąd Okręgowy ustalił, iż A. B. w okresie od 9 stycznia 2014 r. do 16 czerwca 2016 r. był osadzony kolejno m.in. w: Areszcie Śledczym w O. (od 9 stycznia 2014 r. do 22 października 2014 r.), Zakładzie Karnym w K. (od 24 października 2014 r. do 18 listopada 2014 r.; od 4 grudnia 2014 r. do 16 grudnia 2014 r.; od 20 stycznia 2015 r. do 3 marca 2015

r. oraz od 31 marca 2015 r. do 7 czerwca 2016 r.), Areszcie Śledczym w T. (od 18 listopada 2014 r. do 2 grudnia 2014 r.), Zakładzie Karnym we W. (od 8 stycznia 2015 r. do 14 stycznia 2015 r.), Areszcie Śledczym W.-(...) (od 14 stycznia 2015 r. do 20 stycznia 2015 oraz od 7 czerwca 2016 r. do 16 czerwca 2016 r.) oraz w Zakładzie Karnym w G. (od 3 marca 2015 do 31 marca 2015).

W trakcie pobytu w Areszcie Śledczym w O. powód przebywał w celach nr: 317 (pow. 25,43 m² - 8 osobowa), 318 (pow. 15,75 m² - 5 osobowa), 310 (pow. 7,49 m² - 2 osobowa), 211 (pow. 16,08 m² - 5 osobowa), 319 (pow. 24,92 m² - 8 osobowa), 115 (pow. 17,04 m² - 7 osobowa), 216 (pow. 16,98 m² - 5 osobowa), 308 (pow. 18,02 m² - 6 osobowa), 316 (pow. 18,15 m² - 6 osobowa), 213 (pow. 7,82 m² - 2 osobowa), 116 (pow. 6,77 m² - 2 osobowa), 307 (pow. 18,04 m² - 6 osobowa) oraz 218 (pow. 18,10 m² - 6 osobowa), które to cele (poza celą nr 115) nie były przeludnione. Każda cela w Areszcie Śledczym w O. posiada własny przewód wentylacyjny oraz otwierane i uchylne okno. Pomiary dokonywane w ww. areszcie śledczym nie wskazują na jakiegokolwiek niedobory dopływu powietrza. Natężenie oświetlenia cel mieszkalnych jest odpowiednie. Cele mieszkalne są wyposażone w dwa rodzaje lamp jarzeniowych z osłonami i bez osłon. W przypadku zniszczenia osłon są one na bieżąco naprawiane. Obydwa rodzaje lamp zapewniają odpowiednią iluminację. Ilość sprzętu kwaterunkowego jest dostosowana do liczby osadzonych w danej celi mieszkalnej. Wszystkie cele mieszkalne w areszcie posiadają odizolowane pomieszczenie z węzłem sanitarnym, którego ściany i podłogi wykonano z materiałów łatwozmywalnych. Kącki sanitarne posiadają dostęp do ciepłej i zimnej wody. W okresie pobytu powoda A. B. w jednostce Aresztu Śledczego w O. cele były i są wyposażone zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 stycznia 2014 r. w sprawie warunków bytowych w zakładach karnych i aresztach śledczych. Podczas pobytu w Areszcie Śledczym w O. powód A. B. zachowywał się poprawnie. Był czterokrotnie nagradzany regulaminowo, nie był karany dyscyplinarnie. Jedyne negatywne zdarzenie z udziałem osadzonego miało miejsce 14 lutego 2014 r., kiedy to po poinformowaniu go o konieczności przemieszczenia do innej celi mieszkalnej stwierdził, że przestaje palić wyroby tytoniowe. W związku z powyższym zaistniała konieczność zorganizowania innego pomieszczenia, co było związane z dużymi problemami. Chwilę potem osadzony stwierdził, że zmienia zdanie. Pomijając powyżej opisane zdarzenie powód przestrzegał regulaminu i właściwie zachowywał się wobec przełożonych. Ponadto, w czasie pobytu w ww. areszcie śledczym, powód nie zgłaszał żadnych skarg na warunki bytowe lub traktowanie go przez funkcjonariuszy Służby Więziennej.

W trakcie pobytu w Zakładzie Karnym w K. powód A. B. przebywał kolejno w celach nr: (...), (...), (...), (...), (...), (...), (...), (...), (...), (...), które to pomieszczenia nie były przeludnione. Powód był każdorazowo rozmieszczany zgodnie z jego deklaracją dotyczącą używania bądź nie używania wyrobów tytoniowych. Cele, w których przebywał powód posiadały odpowiedni sprzęt kwaterunkowy zapewniający osadzonemu osobne miejsce do spania, odpowiednie warunki higieny, dostateczny dopływ powietrza i odpowiednią do pory roku temperaturę. Co prawda stan okien drewnianych w celach ww. zakładu karnego nie był właściwy, jednakże w celu ich uszczelnienia osadzonemu wydawane były ścinki koców. Okna w Zakładzie Karnym w K. nie posiadają żadnych przesłon (tzw. blend). Światło uliczne, które wpada do cel mieszkalnych powoduje, że w celi panuje półmrok, który pozwala skazanemu na swobodne korzystanie z kącika sanitarnego niezabudowanego do pełnej wysokości. Z uwagi na niemożność przekroczenia mocy "zamówionej" z zakładu energetycznego, w przeszłości miały miejsce okresowe przerwy w dostawie prądu (dwa razy dziennie na ok. 1 godzinę). Skazani mieli jednak świadomość o której wyłączany jest prąd, toteż mogli swobodnie przygotować sobie gorący napój. W trakcie codziennych wizytacji cel mieszkalnych jak i podczas indywidualnych rozmów osadzony nie zgłaszał uwag dotyczących rozmieszczenia. Ponadto osadzony nie zgłaszał uwag i skarg dotyczących warunków odbywania kary. Nie zgłaszał też problemów dotyczących funkcjonowania w gronie innych współosadzonych.

W okresie od 18 listopada 2014 do dnia 2 grudnia 2014 r. powód był osadzony w Areszcie Śledczym w T., gdzie przebywał kolejno w celach (...), (...),(...), (...) oraz (...).

Podczas odbywania kary pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym we W. powód przebywał w celi nr (...), która to cela posiadała odpowiedni metraż jeżeli chodzi o minimalną powierzchnię przeznaczoną dla jednego osadzonego. Od dnia 6 grudnia 2009 r. w Zakładzie Karnym we W. nie wystąpiło zjawisko przeludnienia. Cella nr (...) była wyposażona w podstawowy sprzęt kwaterunkowy, tj. w łóżko dla każdego osadzonego i odpowiednią

do liczby przebywających w celi osób ilość stołów, szafek i taboretów. W przypadkach w których dochodziło do uszkodzeń sprzętu przez osadzonych bądź do naturalnej utraty ich wartości, służba kwaterunkowa dokonywała niezbędnych napraw i uzupełnienia poszczególnych przedmiotów lub wymiany składników wyposażenia niezwłocznie po zgłoszeniu albo stwierdzeniu nieprawidłowości podczas kontroli i wizytacji cel. Pomieszczenie zajmowane przez powoda miało zapewnione oświetlenie dzienne (nieblokowane przez tzw. blendy) oraz oświetlenie światłem sztucznym, odpowiadające potrzebom użytkowym (w tym umożliwiające czytanie i wykonywanie pracy) na całej powierzchni celi. W celi w której przebywał powód znajdowała się toaleta oraz umywalka z dostępem do bieżącej, Nielimitowanej zimnej wody. Powód miał prawo użytkować, za zezwoleniem Dyrektora Zakładu Karnego, prywatne urządzenia do podgrzewania wody. Z ciepłej kąpieli osadzeni mężczyźni korzystali co najmniej raz w tygodniu. Toaletę w pomieszczeniu nr (...) oddzielono od części celi przeznaczonej na pobyt stałą trwałą zabudową wykonaną z płyt drewnopodobnych montowanych na stalowej konstrukcji, wyprowadzoną na wysokość ok. 160 cm. Podczas pobytu w Zakładzie Karnym we W. powód nie składał żadnych skarg dotyczących warunków bytowych.

W czasie pobytu w Areszcie Śledczym W.-(...) powód przebywał kolejno w celach nr: (...) oraz (...) spełniających wymóg powierzchni przypadłej na jednego osadzonego (tj. co najmniej 3 m⁽²⁾). A. B. miał również prawo do co najmniej godzinnego spaceru w ciągu doby. Węzły sanitarne wszystkich cel posiadały dostęp do zimnej wody bieżącej. Osadzony miał możliwość zagotowania (podgrzania) wody celem wykorzystania jej do swoich potrzeb przy użyciu czajnika elektrycznego. Dwa razy w tygodniu osadzony miał możliwość skorzystania z łaźni. Trzy razy w ciągu tygodnia udostępniana była także osadzonym ciepła woda (do 60 min) w celi mieszkalnej. Cele mieszkalne w których przebywał powód wyposażone były w sprzęt kwaterunkowy zgodnie z normami Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 stycznia 2014 r. w sprawie warunków bytowych w zakładach karnych i aresztach śledczych. Powód miał zapewnione osobne miejsce do spania, właściwe warunki higieny, dostateczny dopływ powietrza, odpowiednią do pory roku temperaturę oraz oświetlenie odpowiednie do czytania i wykonywania pracy. Okna w celach były przeszklone i uszczelnione. Powstające czasowo miejscowe zawilgocenia były powodowane przez samych osadzonych, którzy dokonując w celach kąpieli oraz gotując posiłki przyczyniali się do nadmiernej wilgoci w pomieszczeniach. Kąćki sanitarne były w sposób trwały oddzielone od pozostałej części cel. Wejścia do ww. kąćków wyposażone były w nieprzezroczyste zasłony z tworzywa sztucznego, co zapewniało nieskrępowane korzystanie z urządzeń sanitarnych. W ww. areszcie śledczym wprowadzono do odwołania program racjonalnego wykorzystania energii elektrycznej, który polega m.in. na czasowym wstrzymaniu dopływu energii elektrycznej do obwodów gniazd zasilających w celach mieszkalnych w ciągu dnia (z wyjątkiem sobót, niedziel oraz dni świątecznych). Podczas pobytu w ww. areszcie śledczym powód nie zgłaszał skarg dotyczących warunków bytowych.

Podczas pobytu w Zakładzie Karnym w G. powód był osadzony w celi nr 6, spełniającej konieczne warunki zaludnienia (tj. powierzchni przypadającej na jednego mieszkańca). Stan techniczny ścian, sufitów, podłóg oraz stan sanitarny ww. celi był dobry, na odpowiednim poziomie. Kąćek sanitarny był murowany i zamykany drzwiami, zapewniając intymność osób w nim przebywających. Zabezpieczenia techniczno-ochronne w postaci przesłon okiennych umieszczonych w otworach okiennych zamontowane były w celi nr(...) zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 października 2003 r. w sprawie sposobu ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej. Przesłony zamontowane były po zewnętrznej stronie okien w celu uniemożliwienia nawiązywania niedozwolonych kontaktów z innymi osadzonymi lub osobami postronnymi. Materiał użyty do budowy przesłon, rodzaj konstrukcji oraz sposób montażu umożliwiał swobodny dostęp światła dziennego i świeżego powietrza do celi mieszkalnej. W Zakładzie Karnym w G. do cel mieszkalnych nie była dostarczana ciepła woda użytkowa, natomiast osadzonym mężczyznom zapewniało dostęp do ciepłej wody poprzez ciepłą kąpiel przeprowadzaną raz w tygodniu w łaźniach jednostki. Cella nr (...) była wyposażona w cztery łóżka i dwa stoły, odpowiednio do stanu liczbowego osadzonych przebywającej w tej celi mieszkalnej. Jakość sprzętu kwaterunkowego znajdującego się na wyposażeniu cel mieszkalnych była na poziomie dobrym, a jego ilość w poszczególnych celach mieszkalnych była odpowiednia do liczby osadzonych i pozwalała na zaspokojenie podstawowych potrzeb w zakresie warunków bytowych. Powód nie zgłaszał żadnych skarg dotyczących warunków bytowych panujących w ww. zakładzie karnym.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie dowodów z dokumentów zgromadzonych w aktach sprawy, a także na podstawie dowodów z zeznań świadków A. Ś., K. S. (1) oraz K. Z.. Depozycjom powoda Sąd przydał walor wiarygodności jedynie częściowo. Sąd odmówił powodowi dania wiary w części zeznań dotyczącej przeludnienia w celach (poza pobyt w celi nr(...)) w Areszcie Śledczym w O.), w których był osadzony, ponieważ przeczą temu fakty wynikające z dokumentów załączonych do akt sprawy jak również z zeznań świadków A. Ś., K. S. (2) oraz K. Z.. Podobnie ocenić należało twierdzenia powoda, jakoby w ww. jednostkach penitencjarnych brak było dostępu do ciepłej wody w celach. Sąd nie dał również wiary twierdzeniom powoda, który wskazywał, że z powodu umieszczenia go w celi dla niepalących (w sytuacji w której on sam palił), był on narażony na ciągły stres i konflikt ze współosadzonymi. Jak wynika bowiem niezaprzeczalnie z dokumentów załączonych do akt przedmiotowej sprawy, powód wielokrotnie zmieniał zdanie w tej kwestii, chcąc uzyskać dla siebie określone korzyści.

Oceniając żądanie pozwu Sąd Okręgowy wskazał, że dobra osobiste człowieka pozostają pod ochroną Konstytucji RP, w której zawarte są przepisy dotyczące bezpośrednio dóbr osobistych. Wśród przepisów o wolnościach, prawach i obowiązkach człowieka, ustawodawca w art. 30 stanowi, że przyrodzona i niezbywalna godność człowieka jest nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych. Sąd przypomniał również treść art. 23 k.c. i 24 k.c. Podkreślił, iż obowiązek poszanowania i ochrony godności ludzkiej powinien być realizowany przez władze publiczne przede wszystkim tam, gdzie Państwo działa w ramach imperium, realizując swoje zadania represyjne, których wykonanie nie może prowadzić do większego ograniczenia praw człowieka i jego godności, niż to wynika z zadań ochronnych i celu zastosowanego środka.

Zapewnienie przez Państwo godziwych warunków odbywania kary pozbawienia wolności jest jednym z podstawowych wymagań demokratycznego państwa prawnego, znajdującym wyraz w normach prawa międzynarodowego. Wynika to wprost z art. 10 ust. 1 ratyfikowanego przez Polskę Międzynarodowego Paktu Praw Osobistych i Publicznych z dnia 19 grudnia 1966 roku (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167 i 169) i z art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 grudnia 1950 roku. Przywołane akty prawne nie normują szczegółowo warunków bytowych, w jakich skazani winni odbywać karę pozbawienia wolności pozostawiając ich kształtowanie ustawodawstwu krajowemu, sądom zaś i trybunałom (w tym międzynarodowym) ocenę, czy, normy te są zgodne ze standardami państwa i społeczeństwa demokratycznego.

Sąd Okręgowy wskazał, iż pozbawienie powoda wolności było działaniem prawnym, bo znajdowało oparcie w wyrokach skazujących. Powód nie zarzucał zresztą naruszenia jego wolności przez Państwo.

Na podstawie dowodów z dokumentów oraz z zeznań świadków: A. Ś., K. S. (1) oraz K. Z., ustalił że cele, w których powód był osadzony w trakcie pobytu w opisanych na wstępie jednostkach penitencjarnych nie były przeludnione (poza okresem od 13 maja 2014 r. do dnia 16 maja 2014 r. kiedy to powód przebywał w celi nr (...) Aresztu Śledczego w O.) i odpowiadały normom określonym w art. 110 § 2 zdanie pierwsze k.k.w. Natomiast sam fakt pozostawiania przez powoda w przeludnionej celi przez okres 4 dni nie stanowił, w ocenie Sądu, wystarczającej podstawy do zasądzenia na rzecz powoda odpowiedniej kwoty tytułem zadośćuczynienia. W pozostałym okresie powód był każdorazowo osadzony w celach z zachowaniem norm powierzchni określonych w przywołanym przepisie art. 110 § 2 zdanie pierwsze k.k.w.

Zgodnie z art. 110 § 2 zdanie drugie k.k.w. cele wyposaża się w odpowiedni sprzęt kwaterunkowy zapewniający skazanemu osobne miejsce do spania, odpowiednie warunki higieny, dostateczny dopływ powietrza i odpowiednią do pory roku temperaturę, według norm określonych dla pomieszczeń mieszkalnych, a także oświetlenie odpowiednie do czytania i wykonywania pracy.

Art. 102 k.k.w. stanowi, że skazany ma prawo m. in. do odpowiedniego ze względu na zachowanie zdrowia żywienia, odzieży, warunków bytowych, pomieszczeń oraz świadczeń zdrowotnych i odpowiednich warunków higieny, kształcenia i samokształcenia oraz wykonywania twórczości własnej, a za zgodą dyrektora zakładu karnego do wytwarzania i zbywania wykonanych przedmiotów, korzystania z urządzeń i zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych, radia, telewizji, książek i prasy (...).

Art. 116 § 1 k.k.w. stanowi, że skazany ma obowiązek przestrzegania przepisów określających zasady i tryb wykonywania kary, ustalonego w zakładzie karnym porządku oraz wykonywania poleceń przełożonych i innych osób uprawnionych, a w szczególności:

- 1) poprawnego zachowania się,
- 2) przestrzegania higieny osobistej i czystości pomieszczeń, w których przebywa (...).

Zgodnie z treścią § 28 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 roku w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. U. nr 152, poz. 1493) cela mieszkalna powinna być wyposażona w łóżko dla każdego skazanego, odpowiednią do liczby skazanych ilość stołów, szafek i taboretów oraz środków do utrzymania czystości w celi. Niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrepujące użytkowanie, z zastrzeżeniem art. 110 § 3 k.k.w. W myśl § 34 tego rozporządzenia stan sanitarny zakładu karnego, ogrzewanie, oświetlenie i wentylacja pomieszczeń, utrzymywanie czystości przez skazanych, stan i czystość odzieży, bielizny oraz bielizny pościelowej, ilość i jakość posiłków oraz sposób ich przyrządzania i wydawania są kontrolowane przez pracownika służby kwatermistrzowskiej i lekarza lub innego upoważnionego pracownika służby zdrowia zakładu.

Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że powód nie udowodnił, że stan cel, w których był osadzony w Areszcie Śledczym w O., Zakładzie Karnym w K., Areszcie Śledczym w T., Zakładzie Karnym we W., Areszcie Śledczym W.-(...) oraz w Zakładzie Karnym w G. był zły i nie spełniał wymogów sanitarnych.

Wskazał, iż w orzecznictwie sądów powszechnych podkreśla się, że o naruszeniu dobra osobistego w postaci uchybienia godności osadzonego w zakładzie karnym nie można mówić w przypadkach pewnych uciążliwości lub niedogodności związanych z samym pobytym w takim zakładzie, polegających na przykład na niższym od oczekiwanego standardzie celi lub urządzeń sanitarnych, dla wielu bowiem ludzi nieodbywających kary pozbawienia wolności warunki mieszkaniowe bywają często równie trudne. Godność skazanego przebywającego w zakładzie karnym nie jest naruszona, jeżeli odpowiada uznanym normom poszanowania człowieczeństwa" (wyrok SA w Krakowie z 10 kwietnia 2013 r., sygn. akt I ACa 224/13, Lex nr 1439083; por. także wyrok SA w Białymstoku z 14 listopada 2012 r., sygn. akt I ACa 539/12, Lex nr 1289355).

Zgodnie z treścią § 30 ust. 1 cytowanego powyżej rozporządzenia skazany jest obowiązany utrzymywać należytą czystość osobistą i dbać o schludny wygląd. W myśl ust. 2 tego przepisu skazanemu, co najmniej raz w miesiącu, umożliwiała się ostrzyżenie. A zgodnie z ust. 3 skazany korzysta co najmniej raz w tygodniu z ciepłej kąpieli.

Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, że problemem kąpieli i dostępu do wody skazanych w kontekście prawa do humanitarnego odbywania kary pozbawienia wolności zajmował się Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 31 marca 2015 r. (U 6/14, OTK-A 2015/3/34, Dz.U.2015/498), który stwierdził, że § 30 ust. 3 zdanie pierwsze rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. U. Nr 152, poz. 1493) oraz § 32 ust. 4 zdanie pierwsze rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania (Dz. U. Nr 152, poz. 1494) są zgodne z art. 249 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557, ze zm.) i art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz z art. 4 § 1 i art. 102 pkt 1 ustawy - Kodeks karny wykonawczy i art. 40 w związku z art. 41 ust. 4 Konstytucji.

W ocenie Trybunału Konstytucyjnego – a za nim Sądu - regulaminy organizacyjno-porządkowe wykonywania kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania winny określać kwestie związane z zachowaniem odpowiedniego porządku na terenie zakładów karnych i aresztów śledczych oraz organizację (reglamentację) pobytu skazanych i tymczasowo aresztowanych, w sposób umożliwiający poszanowanie ich praw oraz realizację ciężących na nich obowiązków. Uregulowanie powyższych kwestii organizacyjno-porządkowych, w szczególności ze względu na liczbę

osób pozbawionych wolności oraz wymogi związane z zapewnieniem bezpieczeństwa zarówno innym pozbawionym wolności, jak i personelowi pracującemu w zakładach karnych i aresztach śledczych, istotne jest zwłaszcza w tych obszarach, w których osoby pozbawione wolności mają uprawnienie lub obowiązek korzystania z pomieszczeń poza zamieszkiwaną celą. Ze względu na to, że w zdecydowanej większości zakładów karnych i aresztów śledczych w Polsce urządzenia prysznicowe ulokowane są poza celami mieszkalnymi, określenie częstotliwości dostępu do tych pomieszczeń dla osób pozbawionych wolności, ze względu na konieczność organizacji procesu dostępu do tych pomieszczeń z logistycznego punktu widzenia, przy zapewnieniu bezpieczeństwa innym osobom i poszanowania prawa do prywatności podczas korzystania z kąpeli, mieści się w zakresie spraw organizacyjno-porządkowych.

Problemem tym zajmowały się również organizacje międzynarodowe. W opracowanym przez Organizację Narodów Zjednoczonych Standardzie Minimalnych Reguł Traktowania Więźniów wskazano, że każdy więzień powinien mieć możliwość skorzystania z kąpeli, w temperaturze odpowiedniej do klimatu, tak często, jak to jest konieczne dla zachowania ogólnej higieny, ale co najmniej raz w tygodniu w klimacie umiarkowanym (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners adopted by the First United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, held at Geneva in 1955, and approved by the Economic and Social Council by its resolutions 663 C (XXIV) of 31 July 1957 and 2076 (LXII) of 13 May 1977, pkt 13). W raportach z wizytacji Podkomitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Okrutnemu, Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu lub Karaniu dla Republiki Paragwaju z 7 czerwca 2010 r. oraz dla Kirgistanu z 28 lutego 2014 r. podkreśla się, że osobom pozbawionym wolności powinien być zapewniony regularny i odpowiedni dostęp do urządzeń prysznicowych, bez określenia jednak częstotliwości kąpeli (por. Report on the visit of the Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment to the Republic of Paraguay, 7 czerwca 2010 r., pkt 128f i 269e; Report on the visit of the Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment to Kirgizstan, 28 lutego 2014 r., pkt 77). W literaturze wskazuje się, że adekwatny dostęp do kąpeli jest szczególnie istotny wówczas, gdy więźniowie przebywają przez długi czas w przeludnionych celach (por. A. Coyle, A Human Rights Approach to Prison Management. Handbook for prison Staff, London 2009, s. 43).

W rekomendacji Komitetu Ministrów Rady Europy Rec(2006)2 na temat Europejskich Reguł Więziennych z 11 stycznia 2006 r. wskazano, że każdy więzień powinien mieć możliwość skorzystania z kąpeli, w temperaturze odpowiedniej dla klimatu, jeżeli to możliwe codziennie, ale co najmniej dwa razy w tygodniu (lub częściej, jeżeli to konieczne) w interesie ogólnej higieny (Recommendation Rec(2006)2 of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules adopted by the Committee of Ministers on 11 January 2006 at the 952nd meeting of the Ministers' Deputies, pkt 19.4).

W standardach Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment; dalej: CPT) wskazano, że łatwy dostęp do urządzeń sanitarnych i utrzymywanie dobrych standardów higieny są niezbędnymi składnikami humanitarne. Więźniowie powinni mieć adekwatny dostęp do prysznicy, jednak bez precyzowania, na czym ów adekwatny dostęp winien polegać (por. CPT standards, 2011, s. 18; podobnie: 2nd General Report on the CPT's activities covering the period 1 January to 31 December 1991, pkt 49).

Dalej Sąd wskazał, że CPT wizytował polskie zakłady karne w latach 2004, 2009 i 2013 i w dopiero w raportach z wizyt w Polsce w 2009 i 2013 r. CPT zachęcał władze polskie do rozważenia zwiększenia częstotliwości kąpeli dla więźniów, stosownie do Europejskich Reguł Więziennych, a zatem co najmniej dwóch kąpeli dla mężczyzn w tygodniu (por. Report to the Polish Government on the visit to Poland carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 26 November to 8 December 2009, 12 lipca 2011 r., s. 43; Report to the Polish Government on the visit to Poland carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 5 to 17 June 2013, 25 czerwca 2014 r., s. 32).

Na podstawie protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów

Zjednoczonych w N. dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. 2007 r. Nr 30, poz. 192), Państwa Strony stworzyły krajowe organy wizytujące, zwane krajowym mechanizmem prewencji, w celu zapobiegania torturom i innemu okrutnemu, niehumanicznemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu. W Rzeczypospolitej Polskiej zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji (dalej: KMP) powierzono Rzecznikowi.

KMP zwracał uwagę na zgłaszaną przez osoby pozbawione wolności potrzebę zwiększenia częstotliwości kąpieli. Wskazał, że § 30 ust. 3 r.p.w. nie ogranicza liczby kąpieli w tygodniu do jednej, dając możliwość ustalenia większej częstotliwości dyrektorom jednostek penitencjarnych. W związku z tym częstotliwość kąpieli powinna zostać zwiększona (por. raport RPO z działalności w Polsce KMP w roku 2011, s. 49). KMP zajął stanowisko, że dla osiągnięcia celu w postaci zmiany częstotliwości kąpieli osób pozbawionych wolności nie jest potrzebna zmiana przepisów, bowiem obowiązujące regulacje prawne umożliwiają korzystanie z więcej niż jednej kąpieli w tygodniu przez mężczyzn (por. raport RPO z działalności w Polsce KMP w roku 2012, s. 31).

Dokonując oceny zarzutu powoda o zbyt małej liczbie kąpieli oraz braku ciepłej wody w celi Sąd Okręgowy odwołał się do orzecznictwa międzynarodowego. Podkreślił, że w orzecznictwie ETPC można odnaleźć tezę, że możliwość kąpieli tylko raz w tygodniu, ale w połączeniu z warunkami tejże kąpieli (używanie toalety jako łazienki, brak prysznica i konieczność polewania się wodą z wiaderka), stanowiła warunki higieny nie do zaakceptowania (por. wyrok ETPC z 9 czerwca 2005 r. w sprawie I.I. przeciwko Bułgarii, skarga nr 44082/98, pkt 33 i 73 - wyrok pochodzi z bazy orzeczeń ETPC HUDOC, hudoc.echr.coe.int). Z kolei w innych sprawach ETPC zwrócił uwagę, że możliwość kąpieli raz w tygodniu, w sytuacji znacznego przeludnienia celi, może budzić obawy z punktu widzenia zapewnienia właściwych warunków higieny (por. wyroki ETPC z: 28 marca 2006 r. w sprawie M. przeciwko Ukrainie, skarga nr 72286/01, pkt 107 i 19 lutego 2013 r. w sprawie Z. przeciwko Rosji, skarga nr 16262/05, pkt 58 - wyroki pochodzą z bazy orzeczeń ETPC HUDOC, hudoc.echr.coe.int). Brak możliwości korzystania z kąpieli w określonej częstotliwości w jednym wypadku był bardzo istotną przesłanką uzasadniającą naruszenie art. 3 Konwencji. Skarżący nie miał możliwości korzystania z kąpieli codziennie, niemniej był on osobą niepełnosprawną - posiadał porażenie kończyn dolnych i tym samym poruszał się na wózku inwalidzkim, zaś dodatkowo cierpiał na poważne problemy ze zwieracami cewki moczowej i odbytu. W tych okolicznościach brak codziennego dostępu do prysznica był jedną z istotnych przesłanek uznania przez ETPC naruszenia art. 3 Konwencji (por. wyrok ETPC z 12 lutego 2013 r. w sprawie D.G. przeciwko Polsce, skarga nr 45705/07, pkt 6, 44-45, 146-147 i 177 - wyrok pochodzi z bazy orzeczeń ETPC HUDOC, hudoc.echr.coe.int).

W wyroku z 7 maja 2014 r. sprawie S. C. przeciwko Rosji ETPC nie stwierdził jednak naruszenia art. 3 Konwencji w wypadku skarżącego, który w celi miał bieżący dostęp do zimnej wody, zaś tylko raz na siedem dni miał możliwość korzystania z kąpieli. ETPC zwrócił uwagę, że powyższe warunki higieny, w połączeniu z pozostałymi warunkami pozbawienia wolności, nie wiązały się jeszcze z takim stopniem cierpienia i poniżenia podczas pozbawienia wolności w zakładzie karnym, który uzasadniałby naruszenie art. 3 Konwencji. Co istotne, ETPC orzekł o braku naruszenia art. 3 Konwencji mimo stwierdzenia, że warunki pobytu skarżącego w zakładzie karnym nie spełniały wymagań wynikających ze standardu minimalnych zasad traktowania osób pozbawionych wolności ONZ, Europejskich Reguł Więziennych i rekomendacji CPT (por. wyrok ETPC z 7 maja 2014 r. sprawie S. C. przeciwko Rosji, skarga nr 61510/09, pkt 44-46 - wyrok pochodzi z bazy orzeczeń ETPC HUDOC, hudoc.echr.coe.int).

Sąd podkreślił, że stosownie do art. 110 § 2 k.k.w. cele mieszkalne wyposażone są w sprzęt zapewniający m.in. odpowiednie warunki higieny. W efekcie skazany i tymczasowo aresztowany ma zapewniony w celi mieszkalnej nieograniczony dostęp do wody w tzw. kąciku sanitarnym, który umożliwia zachowanie codziennej higieny osobistej na podstawowym poziomie, chociaż w ograniczonym zakresie (tak w powołanym wyżej wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 31 marca 2015 r. U 6/14, OTK-A 2015/3/34, Dz.U.2015/498).

Powyższe rozważania doprowadziły Sąd Okręgowy do wniosku, że chybiony jest zarzut powoda co do naruszenia jego godności osobistej poprzez niezapewnienie mu odpowiednich warunków higienicznych i dostępu do wody. Podczas pobytu w każdym z ww. zakładów karnych (aresztów śledczych) powód miał dostęp do łaźni raz w tygodniu oraz możliwość korzystania w kąciku sanitarnym w celi z zimnej wody. Ponadto, w każdej z cel w której

przebywał powód toaleta była oddzielona od części celi przeznaczanej na pobyt stałą trwałą zabudową (ew. kotarą lub zasłoną). W ocenie Sądu powyższe rozważania upoważniają do stwierdzenia, że zapewnienie powodowi jednej kąpieli w tygodniu w powiązaniu z możliwością dokonywania codziennej higieny w kącie sanitarnym w celi nie jest bezprawnym zachowaniem Państwa, lecz znajduje swe zakotwiczenie prawne w przepisie § 30 ust. 3 zdanie pierwsze rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności. Jednocześnie sądy powszechne uznają, że zapewnienie skazanym możliwości korzystania z ciepłej kąpieli tylko raz w tygodniu nie może być kwalifikowane jako naruszenie odpowiednich wymogów higieny (por. wyrok SA w Białymstoku z 20 grudnia 2013 r., sygn. akt I ACa 617/13, Lex nr 1409093).

Za nietrafny uznał również Sąd Okręgowy zarzut powoda polegający na tym, że z powodu umieszczenia go w celi dla niepalących (w sytuacji w której on sam palił), był on narażony na ciągły stres i konflikt ze współosadzonymi. Jak podkreślił, powód na potrzeby niniejszego postępowania wielokrotnie zmieniał swoje oświadczenia odnośnie używania wyrobów tytoniowych celem osiągnięcia korzystnego dla siebie osadzenia.

Nie zasługiwał również na uwzględnienie zarzut powoda dotyczący czasowych przerw w dostawie energii elektrycznej. Za powszechną praktykę w zakładach karnych przyjmuje się bowiem program racjonalnego wykorzystania energii elektrycznej, który polega m.in. na czasowym wstrzymaniu dopływu energii elektrycznej do obwodów gniazd zasilających w celach mieszkalnych. Wartym podkreślenia jest również fakt, iż osadzeni byli każdorazowo informowani o tego typu przerwach w dostawach prądu, w związku z czym powód miał z pewnością wystarczającą ilość czasu, aby skorzystać z energii elektrycznej wówczas kiedy dostęp do niej był nieograniczony.

Odnosząc się zaś do zarzutu powoda odnośnie braku światła dziennego w celi, z powodu zasłonięcia okien przez tzw. blendy (Areszt Śledczy w O., Areszt Śledczy w T. oraz Zakład Karny w G.), Sąd wskazał, iż pomieszczenia zajmowane każdorazowo przez powoda miały zapewnione oświetlenie dzienne, a okna znajdujące się w celach nie były blokowane przez żadne przesłony. Ponadto w celach w których przebywał powód było do dyspozycji oświetlenie światłem sztucznym, odpowiadające potrzebom użytkowym osadzonych (w tym umożliwiające czytanie i wykonywanie pracy) na całej powierzchni celi, dostarczane najczęściej z trzech punktów świetlnych.

Oceniając zarzut przeludniania Sąd Okręgowy przytoczył uzasadnienie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 maja 2008 roku (sygn. akt SK 25/07, OTK-A 2008/4/62, Dz. U. RP 2008/96/620), w którym uznano, że ocena stopnia dolegliwości wynikającej z przeludnienia jednostek penitencjarnych, wymagająca analizy ewentualnej kumulacji także innych czynników wpływających na wartościowanie warunków przebywania, ma z natury rzeczy charakter oceny in concreto. Trybunał Konstytucyjny dokonując w tym wyroku oceny zgodności przepisu art. 248 § 1 k.k.w. z Konstytucją szeroko zaprezentował międzynarodowe orzecznictwo, które pojawiło się na tle problemu niehumanitarnego odbywania kary pozbawienia wolności. ETPC uznał, że samo długotrwałe przebywanie w przepelnionych celach, w warunkach uwłaczających ludzkiej godności, stanowi wystarczającą przesłankę uznania naruszenia art. 3 Konwencji w postaci traktowania poniżającego (zob. wyroki ETPC: z 20 stycznia 2005 r., M. przeciwko Rosji nr 63378/00, z 9 marca 2006 r., C. przeciwko Chorwacji nr 73786/01 oraz z 28 marca 2006 r., M. przeciwko Ukrainie nr 72286/01). Jednocześnie w orzecznictwie podkreślano, że cierpienie i poniżenie muszą wykraczać poza nieunikniony ich element związany z daną formą, zgodnego z prawem, traktowania lub karania (zob. wyroki ETPC: z 25 kwietnia 1978 r., T. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu nr 5856/72; G. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu nr 161/1989). Oceniając warunki uwięzienia, Trybunał uwzględniał skumulowany efekt tych warunków, a także specyficzne zarzuty podniesione przez skarżącego (zob. wyrok ETPC z 15 lipca 2002 r., K. przeciwko Rosji nr 47095/99).

Sąd Okręgowy przytoczył również poglądy polskiej judykatury m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2007 roku (V CSK 431/06, OSNC 2008/1/13), w którym uznano, że przetłoczenie celi połączone z brakiem oddzielenia pomieszczeń sanitarnych i niezapewnieniu każdemu oddzielnego miejsca do spania, stanowi naruszenie dóbr osobistych – prywatności i godności i może rodzić odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa na podstawie art. 24 i 448 k.c., czy wyrok z dnia 2 października 2007 roku (II CSK 269/07, OSNC-ZD 2008/3/75), gdzie Sąd

Najwyższy wskazał, iż zapewnienie przez Państwo godziwych warunków odbywania kary pozbawienia wolności jest jednym z podstawowych wymagań demokratycznego państwa prawnego, jednakże osadzenie skazanego w celi w warunkach, w których powierzchnia na jedną osobę wynosiła mniej niż 3 m², przy spełnieniu przesłanek określonych w art. 248 § 1 k.k.w., jest zgodne z prawem. W orzecznictwie sądów powszechnych podkreśla się, że o naruszeniu dobra osobistego w postaci uchybienia godności osadzonego w zakładzie karnym nie można mówić w przypadkach pewnych uciążliwości lub niedogodności związanych z samym pobytem w takim zakładzie, polegających na przykład na niższym od oczekiwanego standardzie celi lub urządzeń sanitarnych, dla wielu bowiem ludzi nieodbywających kary pozbawienia wolności warunki mieszkaniowe bywają często równie trudne. Godność skazanego przebywającego w zakładzie karnym nie jest naruszona, jeżeli odpowiada uznanym normom poszanowania człowieczeństwa" (wyrok SA w Krakowie z 10 kwietnia 2013 r., sygn. akt I ACa 224/13, Lex nr 1439083; por. także wyrok SA w Białymstoku z 14 listopada 2012 r., sygn. akt I ACa 539/12, Lex nr 1289355).

Zdaniem Sądu prawidłowe rozstrzygnięcie sprawy wymaga dokładnej analizy i oceny konkretnych okoliczności danego przypadku, przy czym należy przyjmować koncepcję obiektywną naruszenia dobra osobistego w kontekście całokształtu okoliczności sprawy. W dalszej kolejności o możliwości uwzględnienia powództwa i zasądzenia zadośćuczynienia decydować też powinna ocena stopnia pokrzywdzenia, którego doznała osoba żądająca ochrony prawnej. Inaczej bowiem należy ocenić stopień i to nawet subiektywnej wrażliwości osoby, która dotychczas nie była poddana takim czynnikom stresogennym jak osadzenie w zakładzie karnym, niż osoby, która odbywała już karę pozbawienia wolności. Należy brać pod uwagę to, czy poszukujący ochrony prawnej został skazany za przestępstwo nieumyślne, gdyż wówczas należy sądzić, że popełniając przestępstwo nie brał pod uwagę skutków swego zachowania w postaci odbywania kary pozbawienia wolności. W przypadku osoby skazanej za przestępstwo umyślne można przyjąć, że przestępca popełniając czyn zabroniony ma świadomość ewentualnej odpłaty ze strony społeczeństwa w postaci pozbawienia go wolności. Niewątpliwie krzywda jest większa u osoby, która nieumyślnie popełniła przestępstwo, niż u tej, która w sposób świadomy przekroczyła normy prawne i „godziła się” na odpłatę w postaci kary pozbawienia wolności.

Ponadto Sąd zwrócił uwagę, iż zadośćuczynienie zasądzone z tytułu naruszenia dóbr osobistych na podstawie art. 24 w zw. z art. 448 k.c. ma charakter fakultatywny. (por. wyrok SN z dnia 19.04.2006 r. II PK 245/05 OSNP 2007/7-8/101). Podstawowym kryterium decydującym o możliwości zasądzenia zadośćuczynienia winien być m.in. stopień winy naruszydca, rodzaj naruszonego dobra oraz poczucie pokrzywdzenia poszkodowanego.

Sąd Okręgowy podkreślił, iż poza jednorazowym przypadkiem przekroczenia normy powierzchni przypadającej na jednego więźnia podczas pobytu powoda w Areszcie Śledczym w O. (w dniach od 13 maja 2014 r. do 16 maja 2014 r.), nie doszło do bezprawnego osadzenia powoda w przeludnionych celach. W ocenie Sądu, ten jednostkowy przypadek nie stanowił podstawy do przyznania powodowi odpowiedniej kwoty tytułem zadośćuczynienia.

Również pozostałe wskazywane przez powoda dolegliwości nie zostały dowiedzione procesowo.

Kącik sanitarny oddzielony murem z trzech stron od reszty celi (ew. drewnianą dyktą czy też kotarą) w ocenie Sądu daje prawo do intymnego załatwiania swych potrzeb fizjologicznych. Z tego powodu Sąd nie uznał, aby doszło do bezprawnego naruszenia godności powoda poprzez niezapewnienie właściwych kameralnych warunków załatwiania potrzeb fizjologicznych w ww. jednostkach penitencjarnych.

Zdaniem Sądu pozostałe wskazane w pozwie niedogodności albo nie miały miejsca, albo nie stanowiły działania bezprawnego. W ocenie Sądu biorąc pod uwagę to, iż z wszystkich twierdzeń powoda zostało się jedynie to o przeludnieniu podczas jego pobytu w Areszcie Śledczym w O., które trwało stosunkowo krótko, bo przez kilka dni i nie było połączone z innymi dolegliwościami – nie było podstaw do zasądzenia zadośćuczynienia na rzecz powoda.

Powód nie wykazał krzywdy, co stanowi warunek sine qua non zasądzenia zadośćuczynienia z tytułu naruszenia dóbr osobistych. Niewielkie i krótkotrwałe niezapewnienie właściwych warunków bytowych w celi każe Sądowi przyjąć

całkowity brak pokrzywdzenia powoda tym bezprawnym zachowaniem Państwa. Powód nie wykazał, aby skutek tego naruszenia doznał określonej krzywdy, czy uszczerbku na zdrowiu, bądź rozstroju zdrowia, do czego obliguje art. 6 k.c.

Podstawową formą zgłoszenia nieprawidłowości w warunkach odbywania kary pozbawienia wolności jest złożenie skargi. Powód w swoich zeznaniach stwierdził, że składał skargi do wychowawców i na piśmie i ustnie, we wszystkich jednostkach wskazanych w pozwie (k. 358). Jednak nie przedstawił na tę okoliczność żadnych dowodów, a jego zeznania pozostają w sprzeczności z informacjami z zakładów karnych, w których wskazano, że żadnych skarg powód nie zgłaszał. Brak skarg natomiast potwierdza, że warunki bytowe nie były dla powoda na tyle uciążliwe, aby na bieżąco starał się je poprawić.

Naruszenia dóbr osobistych powoda nie zostały udowodnione, albo oceniono, że zachowania, które wskazano je prowadzące do naruszenia tych dóbr, w istocie były legalne.

Biorąc pod uwagę, że powód jest jeszcze stosunkowo młodym mężczyzną, ostatecznie skazanym za przestępstwa umyślne uznać należy, że brak było podstaw do zasądzenia zadośćuczynienia za naruszenie jego godności poprzez minimalne obniżenie warunków osadzenia w Areszcie Śledczym w O..

Dalej Sąd odnosząc się do kwestii winy (w rozumieniu art. 448 k.c.) wskazał, że tę przesłankę odpowiedzialności pozwanego za niezapewnienie osadzonemu warunków bytowych w jednostce penitencjarnej uplasować należy poza jednostkami organizacyjnymi, które bezpośrednio odpowiadały za warunki, w jakich powód odbywał karę. Jednostki te - pomimo nieodremontowanych wszystkich cel, nie mogły odmówić przyjęcia skazanego w celu odbycia kary pozbawienia wolności, a gospodarkę finansową prowadziły w oparciu o prawo budżetowe.

W działaniach tych jednostek trudno więc w ogóle mówić w kategoriach złej woli, a co dopiero jakimś stopniowaniem nasilenia tego zjawiska. Brak należytego dofinansowania więziennictwa w ocenie Sądu nie może być także uznany za przejaw złej woli ustawodawcy, którego świadomym działaniem byłoby stworzenie takich warunków odbywania kary, które same w sobie (przeludnienie, złe warunki sanitarne itp.) stanowiłyby dodatkową dolegliwość i represję dla osób skazanych, co stanowiłoby przejaw niehumanitarnej polityki penalnej państwa. Niedofinansowanie więziennictwa, tak jak wielu innych dziedzin publicznej działalności Państwa, w tym przede wszystkim działań podejmowanych na rzecz osób nie naruszających porządku prawnego (służba zdrowia, szkolnictwo, opieka społeczna) jest efektem wieloletnich zaszłości determinowanych poprzednimi warunkami ustrojowymi i odczuwalnymi jeszcze skutkami transformacji systemu społeczno - ekonomicznego. W takich zaś realiach zasądzenie na rzecz powoda zadośćuczynienia za naruszenie jego dóbr osobistych, które nie wynikało z celowego i nacechowanego złą wolą działania jakiegokolwiek podmiotu odpowiedzialnego za warunki odbywania kary, leżałoby w sprzeczności z powszechnym poczuciem sprawiedliwości, od czego nie można abstrahować przy orzekaniu o zadośćuczynieniu. Warunki, w jakich powód odbywał karę były takie same, jak dla innych więźniów, nie mogły być więc one formą jakiegokolwiek indywidualnej dyskryminacji. Sąd ocenił, że stopień nasilenia działań bezprawnych pozwanego nie był nadmierny i długotrwały. Powód popełniając umyślne przestępstwo w warunkach recydywy winien liczyć się z pewnymi niedogodnościami wynikającymi z odbywania kary pozbawienia wolności. Winien liczyć się z tym, że w warunkach więzienia nie będzie mógł robić tego, co na wolności.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c. biorąc pod uwagę trudną sytuację finansową powoda, która legła również u podstaw częściowego zwolnienia go od kosztów sądowych.

Apelację od tego rozstrzygnięcia wniósł powód, zaskarżając je w całości i zarzucił błędy w ustaleniach faktycznych, wniósł o rozpatrzenie w całości sprawy, uchylenie wyroku i przyznanie powodowi zadośćuczynienia za doznane krzywy w jednostkach penitencjarnych, za złe warunki oraz traktowanie źle powoda, uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia. W uzasadnieniu wskazał, iż nie może się zgodzić ze stanowiskiem Sądu, że nie przebywał w przeludnionych celach i w złych warunkach, bez ciepłej wody, bieżącej, z blindami w oknach, co uniemożliwiało światło dzienne.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja pozbawiona jest uzasadnionych podstaw i podlega oddaleniu. Sąd Apelacyjny podziela ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd pierwszej instancji i przyjmuje je za własne. Na aprobatę zasługują również rozważania prawne tegoż Sądu.

Wszystkie podnoszone w uzasadnieniu apelacji okoliczności odnoszące się do warunków pobytowych powoda w jednostkach penitencjarnych, w tym przeludnienia, czy braku odpowiedniego oświetlenia, oraz nieodpowiednich warunków sanitarnych, w tym braku dostępu do wody - były analizowane przez sąd pierwszej instancji, zaś apelujący nie wskazał żadnych argumentów, które mogłyby podważyć prawidłową ocenę materiału dowodowego. Z materiału tego wynika, iż jedynie podczas pobytu w AŚ w O. powód przez okres 4 dni przebywał w celi przeludnionej. Jeśli chodzi natomiast o pobyt w AŚ w T., to istotnie brak jest informacji o powierzchni celi, w jakich powód przebywał, co nie oznacza, że miało miejsce przeludnienie. Powód w tej jednostce spędził jedynie 14 dni. A zatem nawet gdyby przyjąć, iż w tym czasie powód przebywał w celach nie spełniających norm powierzchni mieszkalnej o jakiej mowa w art. 110 §2 k.k.w., to okoliczność ta nie stanowi wystarczającej podstawy do uznania, że dobra osobiste powoda zostały naruszone, zwłaszcza w stopniu uzasadniającym przyznanie zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. Powód nie wykazał, aby skutki krótkotrwałego przeludnienia miały negatywny wpływ na jego osobę. Zabrakło również takich okoliczności, o których bardzo szczegółowo pisał Sąd pierwszej Instancji, a które w powiązaniu z przeludnieniem powodowałyby naruszenie dóbr osobistych powoda. Chodzi o nagromadzenie różnego rodzaju dolegliwości takich jak poniżające traktowanie, nieodpowiednie warunki sanitarne, brak dostępu w sposób odpowiedni do światła itp., a które przekraczałyby pewien poziom dolegliwości i upokorzenia. Tymczasem z materiału dowodowego wynika, iż cele w których przebywał powód były odpowiednio wyposażone zarówno w sprzęt kwaterunkowy, jak i oświetlenie oraz miały odpowiednio zabudowane kąpiki sanitarne, dostęp do wody. Nawet przy przyjęciu, iż w AŚ w T. miało miejsce krótkotrwałe niezapewnienie powodowi właściwych warunków bytowych w celi, to nie pozwala to na uznanie, iż doszło do pokrzywdzenia powoda. Skarżący nie podnosił nawet, iżby doznał określonej krzywdy, czy uszczerbku na zdrowiu.

Podobnie należało ocenić podnoszone w uzasadnieniu apelacji okoliczności dotyczące warunków sanitarnych w Z.K. G. oraz niedostatecznej ilości światła w ZK w K. czy też braku zabudowania kąpików sanitarnych w tej jednostce. W pierwszej kolejności podnieść należy, iż twierdzenia te nie znalazły odzwierciedlenia w zebranych materiale dowodowym. Sąd Okręgowy w oparciu o dowody z dokumentów i zeznań świadków wskazał, iż cele w Zakładzie Karnym w K. nie posiadają przesłon, zaś okna uszczelniano poprzez wydawanie ścinków koców. Sąd Okręgowy wyraźnie podkreślił, iż kąpik sanitarny oddzielony od reszty celi dawał osadzonym możliwość intymnego załatwiania potrzeb fizjologicznych. Sąd Okręgowy odniósł się również do kwestii pobytu powoda w celach dla niepalących, zwrócił uwagę, iż powód nie zgłaszał żadnych skarg na warunki pobytu w jednostkach penitencjarnych, w których przebywał. Apelacja w zasadzie stanowi powtórzenie dotychczasowych twierdzeń skarżącego, które jednakże nie zostały przez niego wykazane i stanowi jedynie polemikę z prawidłowymi ustaleniami Sądu pierwszej instancji.

Zaoferowane Sądowi Okręgowemu dowody na istnienie naruszających dobra osobiste powoda warunków bytowych w jednostkach penitencjarnych, nie przyniosły zamierzonego skutku. W ocenie Sądu Apelacyjnego, nie można mówić o naruszeniu dobra osobistego w postaci godności osadzonego w zakładzie karnym, nawet w sytuacji występowania pewnych uciążliwości lub niedogodności związanych z samym pobytym w zakładzie karnym, a polegających na niższej od oczekiwanej jakości warunków. Osadzenie celem odbycia kary pozbawienia wolności zawsze wywołuje ujemne konsekwencje dla skazanego. Nie można zapominać, że są to naturalne konsekwencje izolacji więziennej. Osoba popełniająca przestępstwa musi liczyć się z tym, że będzie musiała ponieść za swoje czyny karę przewidzianą prawem, która powinna stanowić dla niej realną dolegliwość (tak Sąd Apelacyjny w Lublinie wyrok z dnia 12 grudnia 2007 r., II AKZw 939/07). Powód nie miał podstaw oczekiwać, aby warunki panujące w jednostce penitencjarnej były podobne do przeciętnych warunków mieszkaniowych wolnościowych.

Sąd Apelacyjny zwraca ponadto uwagę, że nie każde naruszenie dóbr osobistych rodzi prawo do zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. Przyznanie zadośćuczynienia ma charakter fakultatywny, a podstawową przesłanką jego przyznania jest doznanie krzywdy. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 kwietnia 2006 r. w sprawie II PK 245/05

wskazał, że nieznaczny rozmiar krzywdy, czy też niewielki stopień złej woli, bądź jej brak uzasadnia odmowę przyznania zadośćuczynienia, nawet przy naruszeniu dóbr osobistych. Wynika to z faktu, że pozbawienie wolności pociąga za sobą element cierpienia i poniżenia. Kara pozbawienia wolności jest dolegliwym środkiem i wobec tego, aby mogła spełniać swe funkcje resocjalizacyjne, warunki jej odbywania muszą zasadniczo odbiegać na niekorzyść od poziomu życia przeważającej części polskiego społeczeństwa (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 25 sierpnia 2011 r., ICSK 54/11).

Nie zasługuje również na uwzględnienie zarzut pozbawienia powoda możliwości obrony. Powód w toku procesu korzystał z pełni swoich praw procesowych: zgłosił szereg wniosków dowodowych, korzystał ze środków zaskarżenia niekorzystnych dla niego orzeczeń, złożył obszernie zeznania jak również odniósł się do twierdzeń pozwanego.

Z tych względów, w ocenie Sądu Apelacyjnego brak jest podstaw do uznania, że w rozważanym stanie faktycznym doszło do naruszenia jakiegokolwiek dobra osobistego skarżącego, biorąc pod uwagę okoliczności, w jakich powód upatrywał zasadność żądania zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c., które uzależnione jest od wielu różnych okoliczności, w tym między innymi od długości przebywania w niespełniającej standardów celi, uciążliwości z tym związanych, poczucia krzywdy i jego stopnia oraz od pozostałych warunków izolacji, które mogą zwiększać poczucie krzywdy lub je osłabiać, a nawet sprawiać, że w ogóle nie powstało (np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 października 2011 r., V CSK 489/10 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2011 r., V CSK 113/11).

Z powyższych względów Sąd Apelacyjny na mocy art. 385 k.p.c. oddalił apelację powoda jako bezzasadną. O kosztach postępowania apelacyjnego, orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. i 99 k.p.c., przy uwzględnieniu treści art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 1150 z późn. zm.), ustalając wysokość tych kosztów na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. poz. 1804).

Małgorzata Sławińska Edyta Mroczek Beata Byszewska